

Ελένη Μουσένα (PhD)

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια, ΤΑΦΠΠΗ,
Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής

Γνωστικό Αντικείμενο: «Πολιτότητα και Παιδαγωγική
Πράξη σε Προσχολικούς Θεσμούς»

ΦΕΚ Διορισμού: 2629/18-10-2022 τ. Γ΄

Διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Εργαστηρίου
Ψυχοπαιδαγωγικών Ερευνών

Δ/νση Γραφείου: Αγίου Σπυρίδωνος 28, Αιγάλεω,
κτίριο Κ10, Email: emousena@uniwa.gr

Σύντομο Βιογραφικό Σημείωμα

Η Ελένη Μουσένα είναι Πολιτική Επιστήμονας και Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου Πατρών και κάτοχος Διπλώματος Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Εκπαίδευση του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Είναι απόφοιτος του Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σπουδών του Παντείου Πανεπιστημίου και του Τμήματος Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών. Η Διδακτορική της Διατριβή πραγματοποιήθηκε με υποτροφία του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). Τα επιστημονικά της ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στην Πολιτότητα (Citizenship Education), τα Προγράμματα Κοινωνικών Επιστημών, τη Διαπολιτισμική Επικοινωνία και Συμπερίληψη στην Εκπαίδευση, καθώς και την Ανάλυση Λόγου σε εκπαιδευτικό πλαίσιο.

Στο Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής διδάσκει από το 2005, όπου σήμερα υπηρετεί στην βαθμίδα της Αναπληρώτριας Καθηγήτριας. Είναι Διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Εργαστηρίου «Ψυχοπαιδαγωγικών Εφαρμογών στην Προσχολική Αγωγή – Ε.Ψ.Ε.Π.Α.» του Τμήματος. Είναι μέλος της Ειδικής Διατμηματικής Επιτροπής και του διδακτικού προσωπικού του Διατμηματικού Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «Επιστήμες της Αγωγής μέσω Καινοτόμων Τεχνολογικών και Βιοϊατρικών Προσεγγίσεων» του Πανεπιστημίου Δυτικής Αττικής. Έχει εργαστεί ως Εμπειρογνώμων στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για θέματα ποιότητας στην Εκπαίδευση (2011-2015) και ως Σχολική Σύμβουλος Προσχολικής Αγωγής στο Υπουργείο Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων (2007-2017). Υπήρξε εκπρόσωπος στο Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας (ΕΣΥΠ) και αναπληρωματικό μέλος στο Συμβούλιο της Αρχής Διασφάλισης Ποιότητας στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (ΑΔΙΠΠΑΔΕ) (2014-2017).

Συνεργάζεται με Διεθνείς Οργανώσεις και Οργανισμούς για θέματα εκπαίδευσης και είναι μέλος επιστημονικών εταιρειών και επιτροπών συνεδρίων, και κριτής άρθρων σε επιστημονικά περιοδικά. Έχει δημοσιεύσει εργασίες της σε βιβλία και επιστημονικά περιοδικά.

Πρόσφατες Επιλεγμένες Δημοσιεύσεις

Βιβλία και Κεφάλαια σε συλλογικούς τόμους

Mousena, E., Sidiropoulou T. & Sidiropoulou M. (2022). Curriculum for Citizenship and Sustainability, in: Şenol, H. (Ed.) *Pedagogy - Challenges, Recent Advances, New Perspectives, and Applications*. Intech Open. ISBN 978-1-80355-088-6. <https://www.intechopen.com/online-first/81312> DOI: 10.5772/intechopen.103981

Mousena, E. (2021). Pluribus vs Unum as Values in Citizenship Education. In Ruby M., Angelo-Rocha, M., Hickey, M., and Agosto, V. Charlotte (Eds) *Making A Spectacle: Examining Curriculum/Pedagogy as Recovery from Political Trauma* (pp. 49-64). NC: IAP– Information Age Publishing.

Mousena E. & Raptis N., (2021). Beyond Teaching: School Climate and Communication in the Educational Context, in: Waller, L. (Ed.) *Education at the Intersection of Globalization and Technology*. pp. 153-169. Intech Open. DOI: <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.93575>

Μουσένα Ε. (2021). *Επικοινωνία και Προφορικότητα στην Εκπαίδευση: Προγράμματα και Παιδαγωγικές Πρακτικές*. Gutenberg, Αθήνα.

Ράπτης Ν., **Μουσένα Ε.** & Κουρουτσίδου Μ. (2021). *Ηγεσία και Σχολική Πρακτική*. Διάδραση, Αθήνα.

Κυπριανός Π., και **Μουσένα Ε.** (Επιμ.) (2021). *Πέρα από την Ποιότητα - Γλώσσες αξιολόγησης στην Προσχολική Αγωγή*. Gutenberg. Αθήνα Dahlberg G., Moss P. & Pence A. *Beyond Quality in Early Childhood Education and Care – Languages of Evaluation*. Routledge. London and New York.

Mousena, E. & Kainourgiou, E. (forthcoming) Changing the Paradigm: Early Childhood Institutions in Greece 1950-2020, in: Caroli, D. *The history of day nurseries from 1945 until today*. Palgrave.

Μουσένα Ε. (2021). Αυτονομία και Σχολική Γνώση, στο: Ράπτης Ν., **Μουσένα Ε.** & Κουρουτσίδου Μ. (2021). *Ηγεσία και Σχολική Πρακτική*. Διάδραση, Αθήνα.

Κάκουρος, Ε. και **Μουσένα Ε.** (Επιμ.) (2019). *Εισαγωγή στις Κλασικές και Σύγχρονες Θεωρητικές Προσεγγίσεις στην Προσχολική Αγωγή*, Gutenberg. Αθήνα. Των Conkbayir, M., & Parcal, C. *Early Childhood Theories and Contemporary Issues – An Introduction*. Bloomsbury.

Mousena, E., & Sidiropoulou, T., (2018). Oral Communication Skills and Pedagogy, in: Cavero B. O. & Calvet L. N., *New Pedagogical Challenges in the 21st Century*. pp. 231-247. InTechOpen. Print ISBN: 978-1-78923-380-3. Online ISBN 978-1-78923-381-0 <http://dx.doi.org/10.5772/intechopen.70831>

Mousena, E., & Varnava –Skoura, G., (2016). Report sul sistema educativo della prima infanzia in Grecia, pp 55-66, in: Enea Nottoli (ed.) *Q2, Lo 0-6 in Europa, un viaggio nell' in fanzia*. Zeroeiup Edizioni.

Άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά

Μουσένα Ε., Αγγελίδου Γ., & Βασιλοπούλου Α. (2022). Διαπολιτισμική επικοινωνία και συμπερίληψη παιδιών Ρομά στην εκπαίδευση: Απόψεις γονέων. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 11(1), 241–263. <https://doi.org/10.12681/hjre.30001>

Καλεσοπούλου Δ., & **Μουσένα Ε.** (2022). Εκπαιδευτικά προγράμματα στα ελληνικά αρχαιολογικά μουσεία και σύγχρονες προκλήσεις ως προς την Εκπαίδευση στην Πολιτότητα. *Νέα Παιδεία*, τ. 183, 27-44.

Mousena, E., & Raptis, N. (2021). Beyond Teaching: School Climate and Communication in the Educational Context. *Journal of Higher Education Theory and Practice*, 21(2), 98-110.

Aggelidou, G & **Mousena, E.,** (2021). Labor Integration of Recognized Refugees and Beneficiaries of International Protection in Greece through e-Government. *The International Journal of Community Diversity*, 21(1), 35-50. doi:10.18848/2327-0004/CGP/v21i01/35-50.

Raptis, N., **Mousena, E.,** & Kouroutsidou, M. (2021). Imaginative Leadership: Imagination as a Central Characteristic of Effective Leaders. *The International Journal of Educational Organization and Leadership*, 28, (2), 83-96. <https://doi.org/10.18848/2329-1656/CGP/v28i02/83-96>

Ράπτης, Ν., Κουρουτσίδου, Μ., & **Μουσένα, Ε.** (2021). Η συμβολή της «θεσμικής επικοινωνίας» στην άρση της σχολικής απομόνωσης. Στο: Α. Κοντάκος, Φρ. Καλαβάσης (επιμ.), *Θέματα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού*, τ. 12, *Η Συστημική Εκπαιδευτική Μηχανική της Επικοινωνίας και των Μέσων της στον Σχεδιασμό και στην Ανάπτυξη Εκπαιδευτικών Μονάδων*. Αθήνα: Διάδραση, 203-215.

Mousena E. (2020) Listening and speaking as powerful literacy practices. *Educational Journal of the University of Patras UNESCO Chair*. 7(2):17-26

Mousena E. (2020) Forming Autonomous Citizens the Role of Education ([Формирование самостоятельных граждан – роль образования](https://doi.org/10.47929/2305-7327_2020.01)), *Journal of Social Phenomena, Issues of Schoolchildren's Identity Formation*, 10(1): 16-26. https://doi.org/10.47929/2305-7327_2020.01

Sidiropoulou, T., **Mousena, E.,** (2017). Looking for Quality in Early Childhood Education and Care systems, in: *Journal of Regional & Socio-Economic Issues*, V 7, Issue 2, pp 53-65

Σιδηροπούλου, Τ., **Μουσένα, Ε.,** (2017). Προσχολική Εκπαίδευση - Εναρμόνιση Ευρωπαϊκού Πλαισίου και Εθνικής Πολιτικής, στο: *Κείμενα Περιφερειακής Επιστήμης*, vol. VIII, issue 1, 51-61.

Sidiropoulou, T., **Mousena, E.**, (2016). Exploring the impact of initial education on Professionalism of preschool pedagogues, in: *The Cyprus Journal of Sciences*, vol.14, pp 11-28

Mousena, E., (2016). An Overview of Evaluation Models on Early Childhood Education and Care, in: *Theory and Research in the Sciences of Education, International e-journal*, issue 14, ISSN: 2407-9669, p. 47-62.

Κεφάλαια σε Τόμους Πρακτικών Συνεδρίων (ενδεικτικά)

Μουσένα, Ε. (2022). *Σημειολογία της Τέχνης και Πολιτότητα στην Εκπαίδευση – Ανάλυση με βάση τη θεωρία του Peirce*, στα Πρακτικά του 2^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ του ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό», σελ. 49-59.

Μουσένα, Ε. (2022). *Δικαίωμα στην Εκπαίδευση – Το Διεθνές Δίκαιο και ο Ρόλος των Παιδαγωγών*, στα Πρακτικά του ΣΤ' Συνεδρίου της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρείας Προσχολικής Αγωγής, με θέμα «Σύγχρονα Θέματα Παιδαγωγικής, Ψυχοπαιδαγωγικής & Παιδιατρικής», σελ. 46-52.

Μουσένα, Ε. (2022). *Ολοκληρωμένα και Ικανά Συστήματα Προσχολικής Αγωγής – Μια Σύγχρονη Πρόκληση*, στα Πρακτικά του Η' Συνεδρίου της Ελληνικής Επιστημονικής Εταιρείας Προσχολικής Αγωγής, σελ. 141-148.

Ψαθά Φ. & **Μουσένα Ε.** (2022). *Κούκλες με νόημα: Η αξιοποίηση της κούκλας στη διαφοροποιημένη διδασκαλία και μάθηση*, στα Πρακτικά του 2^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ το ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό», σελ. 581-592.

Ψαθά Φ. & **Μουσένα Ε.** (2021). *Ο δρόμος του Παιχνιδιού για την Ανάπτυξη των Δεξιοτήτων του 21^{ου} αι.*, στα Πρακτικά του 1^{ου} Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ το ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι στην τυπική και μη τυπική μάθηση», σελ. 567-578.

Σιδηροπούλου Μ. & **Μουσένα Ε.** (2021). *Πιόνια, διαδρομές και αλληλεπιδράσεις: Η Δημιουργική γραφή ως επιτραπέζιο παιχνίδι*, στα Πρακτικά του Επιστημονικού Συνεδρίου που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ του ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι στην τυπική και μη τυπική μάθηση», σελ. 384-391.

Mousena, E., & Kiprianos, P., (2018). Quality and Identity Building in Early Childhood Education, in: Karakatsani, D., Spinthourakis, J.A., & Zorbas, V., (Eds). *Identity in Times of Crisis – Globalization and Diversity*, 17th CiCea & Jean Monnet CiCea Network

International Conference Proceedings, pp. 476-491. ISBN: 978-618-82200-3-4 & 978-960-87091-8-8

Mousena, E., Sidiropoulou, T., (2016). Nature Deficit Disorder – Parents’ Attitudes, In: Kouros, J., Sidiropoulou, T., Moutevelis, P., (Eds). *Proceedings of the 21th Conference of the Association of Psychology and Psychiatry for Adults and Children*. FILODIRITTO, Bologna Italy. pp. 11-18. ISBN 978-88-95922-82-9.

Mousena, E., (2016). Workforce and quality in ECEC institutions in Greece. In: Kouros, J., Sidiropoulou, T., (Eds). *Proceedings of the 20th Conference of the Association of Psychology and Psychiatry for Adults and Children*. MEDIMOD monduzzi editore, Bologna Italy. pp. 26-33.

Mousena, E., Sidiropoulou, T., (2016). Transition to Elementary School vs. Extension of Kindergarten Schooling – A Pedagogical Model for School Readiness Evaluation. In: Kouros, J., Sidiropoulou, T., Moutevelis, P., (Eds). *Proceedings of the 19th Conference of the Association of Psychology and Psychiatry for Adults and Children*. MEDIMOD monduzzi editore, Bologna Italy. pp. 27-32.

Μουσένα, Ε., (2016). *Αξιολογική Αποτίμηση περιεχομένων του βιβλίου: «Οδηγός Νηπιαγωγού» σε σχέση με το ΔΕΠΠΣ-ΑΠΣ*, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου με θέμα: Αξιολόγηση στην Εκπαίδευση. σελ. 627-640.

Kiprianos, P., **Mousena, E.**, (2011). Représentations de la maternelle et participation parentale. XIII Congresso Internazionale Aifref. In E. Catarzi, & J. P. Pourtois (a cura di), *Educazione familiar e servizi per l’infanzia*. Tomo primo. Firenze University Press: pp. 314-318.

Ανακοινώσεις σε Συνέδρια (Πρόσφατα)

Mousena, E. (2022). *Transforming the School into Civil Society Forum – An exploration of the perceptions of Greek teachers*, Presentation in the Annual John Dewey Society Conference: *Border Justice and InterAmerican Cooperation - A Joint Conference of the John Dewey Society and the Latin American Philosophy of Education Society*. In person, 20-21 April 2022. San Diego California USA.

Mousena, E. & Pantazis, V. (2022) *The 4Cs Curriculum for Citizenship*, Presentation in the 31st Conference of the EECERA (European Early Childhood Research Association), *Cultures of Play: Actors, Affordances and Arenas*. In person, 23rd - 26th August 2022 Glasgow, Scotland.

Retsiou, S., Sotiriou, Ch, Xatzidaki, Z. & **Mousena, E.** (2022). *The role of traditional music and movement activities as a pedagogical tool in early childhood settings: Teacher’s beliefs and practices in Greek early childhood settings*. Presentation in the 31st Conference of the EECERA (European Early Childhood Research Association), *Cultures of Play: Actors, Affordances and Arenas*. In person 23rd - 26th August 2022 Glasgow, Scotland.

Mousena, E. & Kiprianos, P. (2022) Building Citizenship in Early Years – The Role of Educators, in the 74nd World Assembly and Conference, Organisation Mondiale pour L' Education Prescolaire (OMEP). 13rd – 15th July, Athens, Greece.

Katsoula, A. & **Mousena, E.**, (2022) *Democratic pedagogical practice and inclusion strategies in early childhood education*, in the 74nd World Assembly and Conference, Organisation Mondiale pour L' Education Prescolaire (OMEP). 13rd – 15th July, Athens, Greece.

Mousena, E. (2022) *Early Childhood Institutions as Civil Society Fora*, Presentation in the Reconceptualizing Early Childhood Education 2022 hybrid Conference: *Being together in/with place: Reimagining Pedagogies in Transformational Times*, University of British Columbia, Vancouver June 23-26, 2022.

Μουσένα, Ε. (2022). *Σημειολογία της Τέχνης και Πολιτότητα στην Εκπαίδευση – Ανάλυση με βάση τη θεωρία του Peirce*, Κεντρική Ομιλία στο 2^ο Επιστημονικό Συνέδριο που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ το ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι και η τέχνη στην εκπαίδευση και τον πολιτισμό», στις 29-31 Οκτωβρίου 2021.

Mousena, E. & Sidiropoulou, T. (2021) *Freire's Legacy in the InTra-Educare Project*, Presentation in the 3rd International Conference Paulo Freire: *The Global Legacy*, held in a virtual format from November 29 to December 2, 2021.

Mousena, E., (2020) *From Toys to the Real World – The Dog Project*, at the Twenty-seventh International Conference on Learning, Jul 13, 2020 – Jul 15, 2020 at Universitat de València - Facultat de Magisteri, València, Spain. Spain, The Learner, COMMON GROUND.

Mousena, E., (2020) *Forming Autonomous Citizens – The Role of Education (ФОРМИРОВАНИЕ САМОСТОЯТЕЛЬНЫХ ГРАЖДАН – РОЛЬ ОБРАЗОВАНИЯ)*, Identity Building, Samara University – Russia, Institute for Social Phenomena.

Παπαδοπούλου Ζ. & **Μουσένα Ε.** (2020). *Διαφοροποιημένη παιδαγωγική και παιχνίδι στην προσχολική ηλικία*, Εισήγηση στο Διαδικτυακό Επιστημονικό Συνέδριο που συνδιοργάνωσε το Εργαστήριο ΕΨΕΠΑ του ΤΑΦΠΠΗ με το Μουσείο Σχολικής Ζωής και Εκπαίδευσης, με θέμα «Το εκπαιδευτικό παιχνίδι στην τυπική και μη τυπική μάθηση», στις 14-15 Νοεμβρίου 2020.

Mousena, E., Sidiropoulou, M., & Sxiza, M., (2019). *Integrating Newcomers Educators to the Profession - Mentoring and Learning Communities*, 29th Conference of the EECERA (European Early Childhood Research Association), August 20-23, Aristotle University of Thessaloniki, Greece.

Mousena, E., & Sidiropoulou, T., (2019). *Is there a Practical Quid of Fostering Creativity? 1st International Congress on Psycho-Pedagogical Problem-Solving Strategies*, Hellenic International Scientific Institute -Amfictionies, April 12-13, Thessaloniki, Greece.

Mousena, E., & Sidiropoulou, T., (2018). *Contemporary Challenges and the Rise of Men in Early Childhood Education and Care in Greece*, 28th Conference of the EECERA (European Early Childhood Research Association), August 28-31, Faculty of Education for Children and Special Education Needs, University of Debrecen, Budapest, Hungary.

Mousena, E., (2018). *Enhancing narrative skills in preschoolers via collaborative and communicative learning*, at the Twenty-fifth International Conference on Learning, at the National and Kapodistrian University of Athens, June 21-23, Athens. The Learner, COMMON GROUND.

Συμμετοχή σε διεθνή Projects (ενδεικτικά)

“EARLY CHILDHOOD EDUCATION AND CARE”, Thematic Working Group, Directorate General for Education and Culture (DG EAC), European Commission, - Strategic framework for European cooperation in education and training (2011-2015) (ET2020). Συμμετοχή ως εθνικός εμπειρογνώμων.

“STRATEGIES FOR EARLY CHILDHOOD EDUCATION”, European Neighborhood Policy and Enlargement Negotiations, INT MARKT 56953, Ministry of Youth, Sports, Women and Family, Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission (TAIEX) and Tunis. (2014). Συμμετοχή ως απεσταλμένη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Μέλος Επιστημονικών Ενώσεων

Μέλος της JDS (John Dewey Society)

Μέλος της ASCD (Association for Supervision and Curriculum Development)

Μέλος της RECE (Reconceptualize Early Childhood Education)

Μέλος της EECERA (European Early Childhood Research Association)

Μέλος της ACEI (Association for Childhood Education International)

Μέλος της Capacity Building for LLP (Lifelong Learning Program) Consortium

Μέλος της Ελληνικής Εταιρείας Πολιτικής Επιστήμης

Μέλος της Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος

Μέλος της Παγκόσμιας Οργάνωσης Προσχολικής Αγωγής, Organisation Mondiale pour l'Éducation Préscolaire (OMEP)